

Kożuch, Antoni / Szlązak, Stanisław

Problemy rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich województwa ostrołęckiego

---

Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego 9, 29-42

1995

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Problemy rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich województwa ostrołęckiego

U progu lat dziewięćdziesiątych rozpoczęto w Polsce złożony proces transformacji od gospodarki centralnie planowanej do gospodarki rynkowej, w który rolnictwo polskie weszło jako wyjątkowo zaniedbana gałąź gospodarki. Gros gospodarstw rolnych produkuje surowiec złej jakości, w oparciu o tradycyjne technologie, bazujące głównie na pracy ręcznej, nisko kwalifikowanej i mało wydajnej. Stąd też w porównaniu z krajami Europy Zachodniej wydajność pracy i efektywność produkcji są kilkakrotnie niższe. Ponadto w naszym rolnictwie występuje wyjątkowo rozdrobniona struktura agrarna.

Gospodarka rynkowa postawiła rolnictwo wobec niepewnych cen, konieczności szukania nabywców na własne produkty, znacznego spadku popytu na żywność z tytułu obniżenia dochodów ludności, rosnących cen na środki produkcji, stosunkowo drogich kredytów i wysokich podatków. Towarzyszy temu niesprawny system instytucji ekonomicznego otoczenia rolnictwa, który nie zawsze zdolny jest do reprezentacji interesów wsi i rolnictwa.¹

Przekształcenia pod wpływem gospodarki rynkowej w rolnictwie i na obszarach wiejskich związane są:

- z rozwojem przedsiębiorczości w samym rolnictwie, modernizacją, uproszczeniem i specjalizacją gospodarstw;
- z rozwojem różnych form przedsiębiorczości pozarolniczej we wsiach i gminach.

Ze względu na swoją specyfikę wieś i rolnictwo są w gospodarce rynkowej w gorszej sytuacji niż miasto i działy pozarolnicze. Jednym z podstawowych warunków ożywienia obszarów wiejskich jest kreo-

---

¹ Por. Kożuch A., 1995: Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich czynnikiem rozwoju agrobiznesu /w/ Agrobiznes w aktywizacji przedsiębiorczości i zatrudnieniu. AR Szczecin, WSI Koszalin, WODR Barzkowice; 7-11

wanie i pobudzanie szeroko rozumiałej przedsiębiorczości, która może być nie tylko podstawowym czynnikiem wzrostu dochodów ludności wiejskiej (w tym rolniczej), ale także unowocześniania warunków pracy, polepszenia jakości życia.

Rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich stwarza możliwość rozwiązania wielu trudnych problemów społecznych i gospodarczych. Powstawanie nowych miejsc pracy na wsi i nowych źródeł dochodów na terenach wiejskich ogranicza bezrobocie, umożliwia przejście z pracy w rolnictwie do innych zajęć, a tym samym zapoczątkowuje pożądane zmiany struktury agrarnej. Oznacza to, że dotychczasowa funkcja rolnicza obszarów wiejskich powinna być uzupełniana innymi funkcjami, np. rozwojem turystyki, rzemiosła, przetwórstwa rolno-spożywczego, różnego rodzaju zakładów usługowych itp. Należy jednak podkreślić, że funkcja rolnicza na tych obszarach długo jeszcze będzie funkcją o zasadniczym znaczeniu, a modernizacja rolnictwa pozostanie podstawowym warunkiem unowocześniania gospodarki gmin.

W wiejskich rejonach naszego kraju coraz więcej ludności szuka zatrudnienia pozarolniczego. Członkowie rodzin chłopskich, którzy utracili pracę w mieście, powiększyli zasoby pracy gospodarstw indywidualnych, tworzą na wsi tzw. ukryte bezrobocie, gdyż ich praca w gospodarstwie jest często zbędna. Dlatego nieuchronnie narasta konieczność tworzenia nowych miejsc pracy w małych miastach rolniczych i większych wsiach. Koncentracja miejsc pracy w miastach, mająca miejsce w poprzednim okresie powodowała migracje stałe na wsi, a w związku z tym wyludnienie całych rejonów (przykład, tzw. ściana wschodnia). Oprócz zmian ilościowych występowały również zmiany jakościowe – ze wsi ubywali ludzie młodzi, wykształceni, bardziej przedsiębiorczy. Stąd niezbędne jest podjęcie działań dla tworzenia miejsc pracy na terenach wiejskich.²

W procesie rozwoju wsi pozarolnicza działalność gospodarza ma zasadniczy wpływ na tworzenie nowych miejsc pracy dla ludności nie znajdującej pełnego zatrudnienia w swoich gospodarstwach. W obecnych bowiem warunkach znaczna część mieszkańców wsi w wieku

---

² Por. Kłodziński M., 1993: Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich /w/ Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich na terenach przygranicznych. IRWiR PAN Warszawa; 13-15

produkcyjnym (określająca potencjonalne zasoby siły roboczej) pozostaje bez pracy.

W świetle badań wiejskiego rynku pracy bezrobocie na obszarach wiejskich wynosiło 844 tys. osób (12 procent ludności w wieku produkcyjnym), z tego 304 tys. związanych z rolnictwem indywidualnym. Wśród ogółu ludności w wieku produkcyjnym udział pracujących wynosił 79 procent (z tego 38 procent w działach pozarolniczych i 41 procent w rolnictwie indywidualnym). Z tytułu wdrażania postępu naukowo-technicznego maleje również zapotrzebowanie na pracę w rolnictwie. W związku z tym znaczna część ludności zatrudnionej w rolnictwie stanowi zbędną siłę roboczą. Liczba zbędnych rąk do pracy w 1993 r. w rolnictwie indywidualnym wynosiła 447 tys. osób (14 procent mieszkańców wsi pracujących w gospodarstwach indywidualnych)³

Ten krótki przegląd stanu aktywności zawodowej ludności wiejskiej wskazuje na konieczność rozwoju nierolniczych dziedzin aktywizacji zawodowej (gospodarczej). Działalność w sferach nierolniczych, zwanych alternatywnymi, winna tworzyć nowe miejsca pracy głównie w usługach produkcyjnych dla rolnictwa, przetwórstwie rolno-spożywczym, handlu, rzemiośle, ochronie środowiska, turystyce, a także i innych zakładach o bardzo różnorodnej funkcji. Działalność w tym zakresie należy rozwijać w miejscu lokalizacji surowców i zasobów siły roboczej, gdyż jej celem jest właśnie racjonalne i pełne wykorzystanie zasobów pracy i surowca. Mieści się ona w ramach tzw. wielofunkcyjnego rozwoju wsi, który na wsi obecnie wydaje się koniecznością ze względu m.in. na wspomniany już nadmiar siły roboczej.

Rozwój wielofunkcyjny obszarów wiejskich wiąże się z przedsiębiorczością, stąd też w niniejszym opracowaniu podjęto próbę określenia przestrzennego zróżnicowania stopnia przedsiębiorczości na wsi, czynników jej powodujących oraz oceny kierunków jej rozwoju na obszarach wiejskich na przykładzie województwa ostrołęckiego. Region ten charakteryzuje się wyraźną przewagą gospodarki indywidualnej w użytkowaniu ziemi. Relatywnie daleko posunięte rozdrobnienie gospodarstw indywidualnych (48,5 procent gospodarstw do 7,0

³ Zob. Kołodziejczyk D., 1995: Pozarolnicza działalność gospodarza na obszarach wiejskich. Wiadomości Statystyczne, nr 3

ha użytków rolnych) przy bardzo słabych naturalnych warunkach produkcji (wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej – 0,724; 48 miejsce w kraju), utrudnia ich ukierunkowanie produkcyjne, co w rezultacie wpływa na poziom dochodów ludności rolniczej (tabela 1).

Na obszarach wiejskich woj. ostrołęckiego wg danych WUS w Ostrołęce w dniu 25 stycznia 1995 r. w systemie REGON zarejestrowanych było 6583 podmioty, tj. 43,5 procent ogólnej liczby podmiotów gospodarczych w województwie (tabela 2).

Z przedstawionych danych widoczny jest relatywnie szybszy przyrost liczby prywatnych podmiotów gospodarczych na obszarach wiejskich niż w województwie ogółem.

Tabela 1. Społeczno-ekonomiczna charakterystyka woj. ostrołęckiego

Wyszczególnienie	woj.	kraj
Liczba ludności na 1 km ²	62	123
Liczba osób na 1 zatrudnione w rolnictwie	4,2	7,7
Przeciętna powierzchnia gospodarstwa – ha uż.rolnych	10,4	6,3
Liczba miejscowości wiejskich	1499	56851
Liczba gospodarstw indywidualnych na 1 miejscowość	31	38
Liczba pracujących w rolnictwie na 100 ha uż. rolnych	22,8	28,5
Liczba ha uż. rolnych na 1 ciągnik w gospodarstwach indywidualnych	18,5	15,9
Wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej	0,724	1,000

Źródło: obliczenia własne na podstawie: Rocznik Statystyczny Rolnictwa 1993. GUS Warszawa, 1994; tabl. 17,29,15/57,20/104/ oraz Rocznik Statystyczny województwa ostrołęckiego 1993. WUS Ostrołęka, 1993; tabl 1, 2/133,15/146

Obserwuje się blisko 5-krotny przyrost liczby spółek prywatnych oraz wzrost liczby podmiotów osób fizycznych o 25,4% przy nie zmienionym stanie liczby spółdzielni. Łącznie w latach 1991 – 1994 liczba podmiotów sektora prywatnego zarejestrowanych w systemie REGON w woj. ostrołęckim zwiększyła się o 82,7 procent w tym w gminach wiejskich o 130,8 procent. Największy wzrost w analizowanym okresie

nastąpił w liczbie spółek prywatnych krajowych (ponad 6,5-krotny) oraz podmiotów osób fizycznych (o 126,1 procent), a równocześnie zmalała o 3,8 procent liczba spółdzielni.

Rozmieszczenie podmiotów gospodarczych sektora prywatnego w gminach jest nierównomierne. Średnio na gminę w województwie przypada 165 podmiotów, przy rozpiętości od 31 w gm. Czarnia, 37 w gm. Młynarze, 43 w gm. Czerwonka do 323 w gm. Małkinia, 347 w gm. Przasnysz i 474 w gm. Tłuszcz.

Tabela 2. Liczba podmiotów sektora prywatnego w woj. ostrołęckim zarejestrowanych w systemie REGON

Wyszczególnienie	1993		1994		1993 = 100 %
	liczba	%	liczba	%	
Liczba podmiotów w województwie – ogółem	13836	100,0	15139	100,0	109,4
z tego:					
– w gminach wiejskich	5113	36,9	6583	43,5	128,8
Z ogólnej liczba podmiotów na obszarach wiejskich przypada na:					
– spółki krajowe prywatne	75	1,5	367	5,6	489,3
– spółdzielnie	102	2,0	102	2,0	100,0
– osoby fizyczne	4798	93,8	6015	91,4	125,4

Źródło: obliczenia własne na podstawie: zmiany ilościowe i strukturalne grup podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON w woj. ostrołęckim. stan w dniu 25.01.1995 r. WUS Ostrołęka, Przasnysz i 474 w gm. Tłuszcz.

Stopień koncentracji podmiotów w poszczególnych gminach charakteryzują wykładniki lokalizacji przestrzennej i lokalizacji społecznej.⁴ W tabeli 3 wszystkie gminy woj. ostrołęckiego pogrupowano wg

⁴ Wykładnik lokalizacji przestrzennej oznacza relację procentowego udziału liczby podmiotów gospodarczych w danej gminie w ogólnej liczbie podmiotów w województwie do procentowego udziału powierzchni województwa; wykładnik lokalizacji społecznej jest relacją między procentowym udziałem liczby podmiotów gospodarczych w gmi-

wykładnika lokalizacji przestrzennej, który kształtuje się od 0,14 w gm. Czarnia, 0,15 w gm. Czerwonka, 0,19 w gm. Stary Lubotyń do 0,96 w gm. Klembów, 0,99 w gm. Różan, 1,00 w gm. Małkinia i 2,09 w gm. Thuszcz (rys. 1). Stąd też liczba podmiotów przypadających na 100 km² wahała się od 52,4 w grupie gmin o najniższych wykładnikach lokalizacji do 301,6 w grupie o wykładnikach najwyższych, przy średniej dla województwa 104,0. Natomiast liczba podmiotów w przeliczeniu na i sołectwo kształtowała się odpowiednio 3,1 i 27,0 przy średniej 6,2.

Tabela 3. Stopień koncentracji podmiotów gospodarczych w grupach gmin wg wykładnika lokalizacji przestrzennej

Grupy gmin wg wykładnika	Liczba gmin w grupie	Liczba podmiotów gospodar.	Liczba podmiotów na:			Wykładnik lokalizacji przestrzen. społecznej	
			10 tys.	100 km ²	i sołectwo		
do 0,28	11	842	163,6	52,4	3,1	0,22	0,29
0,29 – 0,43	13	2064	224,3	81,6	5,3	0,34	0,39
0,44 – 0,58	8	1580	276,2	123,5	7,6	0,52	0,48
0,59 – 0,73	2	324	264,4	161,2	6,8	0,68	0,46
0,74 – 0,88	2	612	340,2	186,0	10,4	0,78	0,59
pow. 0,88	4	1161	345,2	301,6	27,0	1,26	0,60
Razem	40	6583	248,8	104,0	6,2	0,45	0,43

Źródło: jak w tabeli 2

Grupowanie gmin wg wykładnika lokalizacji społecznej pozwala zauważyć duże zróżnicowanie stopnia koncentracji podmiotów gospodarczych w poszczególnych gminach (tabela 4). Wykładnik ten średnio w województwie wynosi 0,45 i waha się od 0,20 w gm. Czarnia i Stary Lubotyń, 0,21 w gm. Wąsewo do 1,59 w gm. Różan i 1,76 w gm. Brok. Wskazuje to pośrednio na stopień aktywności mieszkań w ogólnej liczbie podmiotów w województwie a procentowym udziałem liczby zawodowo czynnych w gminie w ogólnej liczbie osób zawodowo czynnych w województwie; wykładniki te większe od 1 oznaczają wyższy stopień koncentracji podmiotów gospodarczych w danej gminie niż w województwie; zob. też: Kołodziejczyk D., 1995: *Pozarolnicza działalność...*, cyt. wyd.

ców danej gminy w podejmowaniu różnych inicjatyw gospodarczych. Wyrazem tego jest liczba podmiotów przypadająca na 10 tys. mieszkańców, która w grupie gmin o najniższym wykładniku wynosi 153,1 wobec 950,2 w grupie gmin wykazujących najwyższy wykładnik lokalizacji społecznej (Brok i Różan) – rys.2.

Tabela 4. Stopień koncentracji podmiotów gospodarczych w grupach gmin wg wykładnika lokalizacji społecznej

Grupy gmin wg wykładnika lokalizacji	Liczba gmin w grupie	Liczba podmiotów gospodar.	Liczba podmiotów na:			Wykładnik lokalizacji:	
			10 tys. mieszkań.	100 km ²	i sołectwo	przestrzen	społecznej
do 0,33	11	904	153,1	58,2	2,9	0,24	0,27
0,33 – 0,47	19	3310	229,3	103,3	7,2	0,43	0,40
0,48 – 0,61	4	823	297,0	135,6	6,4	0,57	0,52
0,62 – 0,75	2	456	374,5	84,8	5,6	0,35	0,65
0,76 – 0,89	2	821	445,0	294,3	13,7	1,23	0,78
pow. 0,79	2	269	9,50,2	177,0	13,5	0,74	1,65
Razem	40	6583	248,8	104,0	6,2	0,45	0,43

Źródło: jak w tabeli 2

Wyższe od średniej wojewódzkiej wykładniki lokalizacji przestrzennej wykazuje 16 gmin, a wykładniki lokalizacji społecznej 15 gmin zlokalizowanych w środkowej części województwa wokół miasta wojewódzkiego, byłych miast powiatowych (Przasnysz, Wyszków) oraz w gminach graniczących z woj. stołecznym warszawskim, co wskazuje na relatywnie duże oddziaływanie tych ośrodków na poziom przedsiębiorczości na przyległych obszarach wiejskich (rynkı zaopatrzenia i zbytu).

Spośród działów gospodarki narodowej największą aktywność w zakresie liczby podmiotów gospodarczych wykazuje sfera produkcji materialnej: handel – 46,6 procent ogólnej liczby podmiotów gospodarczych, przemysł – 21,8 procent, budownictwo – 11,9 procent, transport – 10,7 procent. W sferze poza produkcją materialną domi-

nuje obsługa nieruchomości i firm oraz ochrona zdrowia po 1,6 procent.

Istotnym zagadnieniem obserwowanym zarówno w kraju, jak i w woj. ostrołęckim jest zróżnicowana struktura własnościowa podmiotów gospodarczych. Największy jest udział sektora prywatnego, który stanowi 93,5 procent wszystkich podmiotów na wsi, przy rozpiętości od 75,6 procent w gm. Czarnia do 95,6 procent w gm. Tłuszcz i 97,3 procent w gm. Wyszaków. Należy zauważyć, że odsetek podmiotów sektora prywatnego jest najniższy w gminach oddalonych, słabo rozwiniętych ekonomicznie, charakteryzujących się niskim stopniem wyposażenia w infrastrukturę, utworzonych w latach dziewięćdziesiątych. Podmiotami prywatnymi są m.in. osoby fizyczne i spółdzielnie. Najliczniejszą grupę stanowią osoby fizyczne (91,4 proc.)

Cechą charakterystyczną podmiotów gospodarczych w sektorze prywatnym jest, podobnie jak w działalności rolniczej, duże rozdrobnienie. O ile bowiem w 1993 r. w woj. ostrołęckim zatrudnienie w gospodarce narodowej poza rolnictwem wynosiło 57,3 tys. osób, to zatrudnienie w sektorze prywatnym poza rolnictwem stanowiło 31,2 procent (w kraju 39,5 procent). Należy podkreślić, że podmioty gospodarcze na terenach wiejskich w analizowanym województwie zarejestrowane w systemie REGON zatrudniające do 5 osób stanowiły w sektorze prywatnym 95,2 procent (kraj – 92,8 procent), a w sektorze publicznym 20,4 procent (kraj – 33,5 procent), zatrudniające 6-50 osób w sektorze prywatnym 3,4 procent (kraj – 6,2 procent), a publicznym 45,0 procent (kraj – 61,9 procent), zaś powyżej 50 osób odpowiednio 1,4 procent (1,0 procent), 34,6 procent (4,6 procent). Świadczy to, że sektor prywatny w woj. ostrołęckim jest relatywnie słabiej rozwinięty i bardziej rozdrobniony niż średnio w kraju. Wskazuje to również na podstawowe znaczenie drobnej działalności gospodarczej w rozwoju przedsiębiorczości na wsi. Wydaje się, że ta tendencja będzie nasilała się w przyszłości.

Na podstawie dotychczasowych rozważań można wskazać na pewne ujemne zjawiska charakteryzujące drobną działalność gospodarczą na obszarach wiejskich woj. ostrołęckiego:

- relatywnie niskie i rozdrobnione zatrudnienie;
- jednostronna działalność, głównie handlowa, charakteryzująca się dużą niestabilnością.

Mimo to ta forma działalności gospodarczej jest czynnikiem dynamizującym rozwój obszarów wiejskich, głównie poprzez: możliwość przechodzenia ludności rolniczej do pracy poza rolnictwem bez potrzeby dojazdów; proces uprzemysłowienia rolnictwa (stosowanie przemysłowych środków produkcji i technologii), urbanizację wsi (tworzenie infrastruktury typu miejskiego), zmianę struktury agrarnej.⁵ Na tempo i zakres rozwoju sektora prywatnego wywierają wpływ czynniki makro- i mikroekonomiczne. Czynniki makroekonomiczne związane są z klimatem społeczno-politycznym sprzyjającym rozwojowi tego sektora: upadek i przekształcenia własnościowe przedsiębiorstw państwowych, nadmiar siły roboczej i bezrobocie, brak regionalnych programów rozwoju. Nie sprzyjają natomiast tej formie działalności następujące czynniki: niesprawny system podatkowo-kredytowy, brak podstaw prawnych dotyczących organizacji działalności gospodarczej i regulacji stosunków własnościowych, brak preferencji, polityki społecznej itp.⁶

Wydaje się jednak, że większy wpływ na rozwój i przestrzenne rozmieszczenie prywatnej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich mają czynniki mikroekonomiczne, a w szczególności: położenie danego mikroregionu (gminy), poziom jego rozwoju społeczno – gospodarczego, sieć i struktura istniejących instytucji, aktywność społeczności i samorządu lokalnego, stopień wyposażenia w infrastrukturę (np. sieć dróg, łączność), charakter i ranga rolnictwa w rejonie itp.

Rozwijająca się gospodarka rynkowa wymaga przystosowania obszarów wiejskich do mechanizmów ekonomicznych. Obecne i przyszłe przeobrażenia będą powodowały wielokierunkowy rozwój wsi. Wśród czynników determinujących poziom przedsiębiorczości wsi najczęściej wymienia się sprawność funkcjonowania infrastruktury technicznej i instytucjonalnej.

Podjęta próba oceny lokalizacji podmiotów gospodarczych w gminach woj. ostrołęckiego wskazuje na wyraźne korzyści związane z dobrym zagospodarowaniem infrastrukturalnym tych rejonów.⁷ Bariery

⁵ Koźuch A., 1995: Przedsiębiorczość na obszarach ..., cyt. wyd.

⁶ Por. Duczkowska-Małysz M., Duczkowska-Piasecka K., 1993: Pozarolnicze przedsięwzięcia gospodarcze na obszarze gminy /w/ Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich. W stronę wsi wielofunkcyjnej. IRWiR PAN Warszawa, s. 61

⁷ Podobne tendencje zauważa również Zawadzki W., 1994: Infrastruktura tech-

natomiast jest zróżnicowana sytuacja finansowa gmin wynikająca ze struktury ich gospodarki, która powoduje, że część gmin nie jest w stanie utrzymać istniejących urządzeń infrastruktury z własnych środków oraz finansować dalszy ich rozwój. Zrozumiałe jest, że w znacznie korzystniejszej sytuacji są gminy sąsiadujące z większymi ośrodkami miejskimi, w których istnieje rynek pracy i rynek zbytu. W najtrudniejszej zaś gminy z dominacją rolnictwa, oddalone od miast, o słabej infrastrukturze technicznej. W takich gminach rozwój przedsiębiorczości jest powolny. Tworzenie nowych miejsc pracy może stać się jednym z czynników wielofunkcyjnego rozwoju. Rozwój uprzemysłowienia na małą skalę i urbanizacji obszarów wiejskich powinien w najbliższym czasie opierać się głównie na prywatnej inicjatywie i prywatnym kapitale. Szanse tego rozwoju to obecnie powstawanie małych firm.

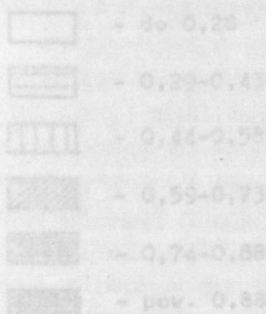
Istotnym czynnikiem pobudzenia przedsiębiorczości na wsi i rozwoju różnych form działalności gospodarczej, obok zasobów kapitałowych, jest pobudzenie aktywności społecznej w wyniku czego środowisko wiejskie zaangażuje się w uruchomienie lub dalsze rozwijanie podmiotów gospodarczych. Obecnie obserwuje się bowiem spadek aktywności mieszkańców wsi ze względu na słabe perspektywy zatrudnienia, wzrost bezrobocia, ubóstwa, a także odpływ młodzieży ze wsi, co prowadzi do osłabienia grupy potencjalnych liderów wiejskich i ubożenia środowiska wiejskiego. Rozwój przedsiębiorczości służącej wielofunkcyjnemu rozwojowi wsi może zahamować te negatywne procesy.

Niekorzystna struktura demograficzna (duży udział ludności w wieku poprodukcyjnym), wysoki wskaźnik bezrobocia przy słabym wyposażeniu infrastrukturalnym hamuje rozwój przedsiębiorczości. Dość istotnym utrudnieniem w tym zakresie są także relatywnie niskie kwalifikacje wielu początkujących przedsiębiorstw w zakresie prawnych i ekonomiczno-finansowych aspektów prowadzenia działalności gospodarczej. Z doświadczeń praktyki wynika, że bardzo ważną sprawą w zakresie rozwoju przedsiębiorczości na wsi, obok niezbędnego kapitału, jest doradztwo podatkowe, prawne, ekonomiczne, organizacyjne itp.

niczna główny warunek wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich. Komunikaty, Raporty, Ekspertyzy. IERiGZ Warszawa, z. 365

Przeprowadzone rozważania pozwalają na sformułowanie następujących wniosków:

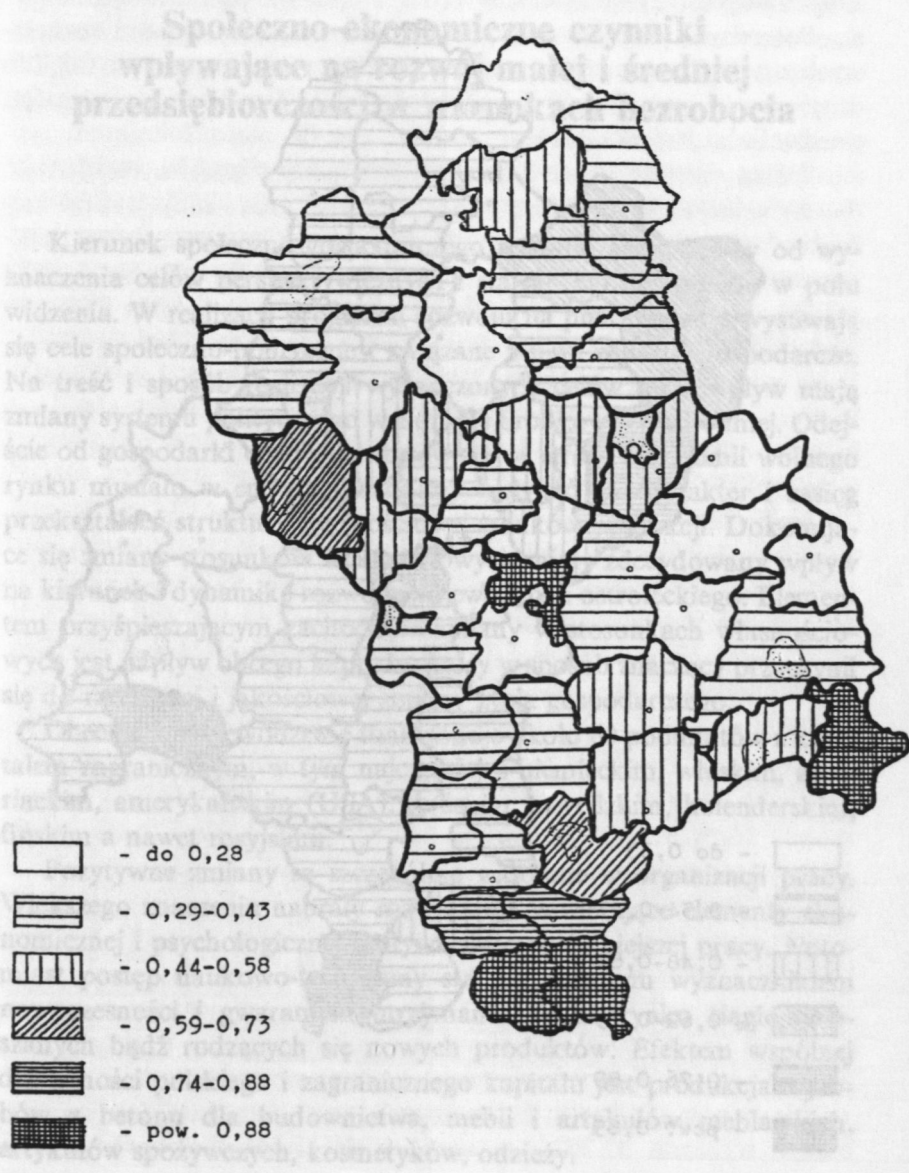
- podstawowymi barierami rozwoju przedsiębiorczości są czynniki mikroekonomiczne tkwiące w ekonomice rejonu (gmin), które powodują wyraźne zróżnicowanie stopnia koncentracji działalności gospodarczej w poszczególnych gminach;
- określając możliwości i kierunki dalszego rozwoju przedsiębiorczości w regionie ostrołęckim należy zauważyć, że są one ograniczone m.in. następującymi barierami: 1) małe możliwości finansowe rodzimych przedsiębiorstw prywatnych; 2) duże zaniedbania w zakresie rozwoju infrastruktury obszarów wiejskich; 3) mały udział w regionie przedsiębiorstw średnich zwłaszcza produkcyjnych, które miałyby duże znaczenie dla gospodarki regionu; 4) brak inwentaryzacji obiektów magazynowych, produkcyjnych, maszyn i urządzeń, które mogłyby być wykorzystane przez sektor prywatny, 5) brak instytucji w rodzaju banku informacji gospodarczej w zakresie istniejących możliwości i potrzeb (dotyczących m.in. wykorzystania mocy produkcyjnych i usługowych).
- dotychczasowy rozwój działalności gospodarczej charakteryzuje znaczny udział podmiotów zatrudniających do 5 osób, niestabilnych, ukierunkowanych głównie na działalność handlową i w drobnym przemyśle;
- uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości w gminach są odmienne; wymaga to indywidualnego podejścia do tego zagadnienia i wypracowania różnych modeli rozwoju gmin wynikających z lokalnych warunków.

Bibliografia

1. Duczkowska-Małysz M., Duczkowska-Piasecka K., 1993: Pozarolnicze przedsięwzięcia gospodarcze na obszarze gminy. (w:) Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich. W stronę wsi wielofunkcyjnej. IRWiR PAN Warszawa
2. Kołodziński M., 1993: Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich na terenach przygranicznych. IRWiR PAN Warszawa
3. Kołodziejczyk D., 1995: Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich na terenach przygranicznych. IRWiR PAN Warszawa
4. Kozuch A., 1995: Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich czynnikiem rozwoju agrobiznesu. /w:/ Agrobiznes w aktywizacji przedsiębiorczości i zatrudnieniu. AR Szczecin, WSI Koszalin, WODR Barzkowice.
5. Zawadzki W., 1994: Infrastruktura techniczna główny warunek wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich. Komunikaty, Raporty, Ekspertyzy. IERiGZ Warszawa

rys. 1. Koncentracja podmiotów gospodarczych wg wykładnika lokalizacji przestrzennej

rys. 2. Koncentracja podmiotów gospodarczych wg wykładnika lokalizacji społecznej

